

EXPERIÈNCIES DE NOVIOLÈNCIA

en la societat

MOU
la noviolència

Grup de Treball en

Noviolència Cristiana

Centre d'Estudis Cristianisme i Justícia

Centre d'estudis

Cristianisme i Justícia

«*Mou la noviolència*» és una aposta pedagògica per iniciar processos de transformació personal davant dels conflictes que vivim, concretant estratègies noviolentes que desencallin situacions de bloqueig. Aquesta eina consta d'una sèrie de vídeos acompanyats de les corresponents unitats didàctiques, per tal que els/les guies disposin de material i orientació per treballar-ho en tres trams d'edat: infants, joves i adults. Les dinàmiques d'aquest document es classifiquen en mòduls, els temes dels quals estan ordenats segons la seva aparició en el vídeo. Aquesta proposta està pensada per ser treballada en grups, acompanyats per algú amb capacitat d'aprofundir cada tema.

Accedeix a tot el material

www.moulanoviolencia.net

Cada unitat didàctica incorpora un seguit de material associat accessible des de la pàgina web del projecte: www.moulanoviolencia.net. El material d'aquesta unitat específica es troba a: <https://moulanoviolencia.net/U10>

No cal ser superheroïna per practicar la noviolència!

La noviolència se sol presentar com una missió de grans superherois que aglutinen multituds en l'esfera internacional. Però sovint no ens fixem en la quantitat ni en la qualitat de testimonis anònims, veïns i veïnes nostres, que cada dia segueixen practicant actes de noviolència.

■ INFANTS

Només els superherois poden canviar el món i fer coses extraordinàries? Proposem la lectura d'aquest còmic, [01: El viatge d'Amanda](#). Els personatges que coneix l'Amanda són superheroïnes o gent normal? Què fan, que sigui extraordinari? Informeu-vos sobre cada cas històric més en profunditat.

■ JOVES

Lluís Maria Xirinacs, polític noviolent, sacerdot i filòsof, va descriure l'existència de cinc fases en el camí noviolent d'un conflicte:

1. **Cooperació amb l'adversari** en la justícia i en el diàleg.
2. **Denúncia de la injustícia.** Cal valentia!
3. **No-cooperació amb la injustícia.** Vagues, objeccions...
4. **Desobediència civil.** Delinquir contra una llei que creus injusta.
5. **Creació d'alternatives.** Estructures paral·leles amb capacitat de transformació.

Informe-vos sobre el cas d'en Sasi i del seu acte no violent: [02 El hombre que abrió una montaña.](#)

Intenteu esbrinar quines de les fases que marcava Xirinacs ha explorat. Apliqueu l'esquema a altres accions no violentes quotidianes que conegueu. Amb quins criteris considerem esgotada cada fase i passem a l'altra? Podem tornar a fases anteriors segons l'evolució del conflicte?

■ ADULTS

Per petita que sigui, tota acció no violenta ha de ser sostenible: per això, cal tenir present el que podríem considerar un tríode:

- **Economia** → Val la pena lluitar per això?
- **Seguretat** → Puc assumir els riscos i les conseqüències?
- **Potència** → Quines capacitats tinc/tenim per dur-ho a terme?

Agafeu el mateix exemple d'en Sasi que hem plantejat als joves i proposeu casos de conflictes quotidians en què alguna de les tres potes hagi fallat. Analitzeu el cas.

1

A la feina: lluita pels drets

Persistir en la honestedat porta a millorar les relacions.

■ INFANTS

Visioneu la pel·lícula *Charlie i la fàbrica de xocolata* (2005). Trebal·leu en grup el canvi que fa, al final del film, el Sr. Wonka, propietari de la fàbrica: com canvien els seus interessos? Quina actitud de Charlie resplendeix en tota la pel·lícula, i fa centrar el Sr. Wonka no en la producció sinó en les persones? Teniu experiències del fet que si som sempre honestos finalment es poden canviar situacions ben difícils? Compartiu-les.

■ JOVES

Comenteu aquest fragment de l'obra *Unto This Last* de John Ruskin, un filòsof que va tenir un gran impacte en Gandhi, i que el 1860 escrivia, en l'assaig d'economia *Les arrels de l'honor*, aquestes paraules:¹ «La professió del soldat consisteix a defensar [una nació]. La del pastor, a educar-la. La del metge, a assegurar-li la salut. La de l'advocat, a fer-li complir la justícia. La de l'empresari, a subministrar-li [recursos]. I el deure de tots és, en el moment oportú, morir per allò. [...] Per a l'empresari... quin és el "moment oportú" de morir [per la causa]? [...] Certament, la persona que no sap quan morir no sap com viure». Gandhi ho llegia d'aquesta manera: «Ruskin emfatitza la responsabilitat de l'empresari pel benestar dels seus empleats. [...] Així com el capità d'un vaixell està

obligat a ser el darrer a abandonar la nau en el cas d'un desastre, així també l'empresari, en qualsevol crisi comercial o angoixa, està obligat a assumir-ne el sofriment amb els seus treballadors, i fins i tot a carregar més [sofriment] ell mateix que no pas el que deixi als seus treballadors; com un pare, enmig de la fam, d'un naufragi o d'una batalla, se sacrificaria pel seu fill». Per què el centre d'una empresa sol ser el benefici, si hauria de ser el benestar de tothom? Genereu un debat realista sobre com transformar així el món laboral.

■ ADULTS

Els treballadors de Potasas (Navarra, Espanya, dècada de 1970) van liderar un seguit de vagues i tancades a les mines per reclamar drets i salaris dignes, i van protagonitzar actes de noviolència laboral que van ser emblemàtics en la història del país. Informeu-vos-en a partir de l'hemeroteca i de la bibliografia que tingueu a l'abast.

03 El conflicto de Potasas en Navarra

Produïu entre tots un breu vídeo documental amb imatges i explicació que resumeixin les lluites laborals d'aquest col·lectiu. Difoneu el vídeo per Internet per tal d'inspirar altres grups amb tot allò que hi heu après.

¹ RUSKIN, J. (2007). *Unto This Last* (1a edició publicada el 1860). Estats Units: FQ Classics, p. 38.

A la feina: no-cooperació amb el mal

Que la roda d'injustícia no em converteixi en una peça del seu engranatge.

Quan, a través del nostre treball, se'ns demana violar els drets humans més fonamentals, cal que ens plantegem: (1) Quina gravetat té la injustícia o el mal que es produirà? (2) Si opto per no-cooperar, les conseqüències destruiran tant la situació o faran tant de mal a tercers (família...) que el fet de resistir compensarà aguantar fins un altre moment que es consideri oportú?

El dilluns 20 de maig de 2019 els estibadors del port de Gènova (Itàlia) van decidir que no volien cooperar amb les morts constants que Aràbia Saudí estava infligint al Iemen, i es van negar a carregar generadors elèctrics a un vaixell d'armament saudita. El boicot va tenir un impacte important en els mitjans de comunicació per conscienciar sobre la col·laboració permanent que els nostres governs estan tenint en els conflictes bèl·lics.

■ INFANTS I JOVES

Es fan tres grups. Un d'ells té el rol de govern d'un país inventat, i se'l marca amb distintiu. Un altre és una important ràdio nacional (poden disposar de micròfon, sintonia per començar, i altaveu). La resta són ciutadans del país amb transistors per escoltar la ràdio. Escena 1: el govern decideix fer publicitat per convèncer la població que en aquest país es viu molt bé. Escriuen en un paper el missatge a difondre, i l'envien a la ràdio, on el retransmeten per torns afegint-hi espontaneïtat. Els ciutadans actuen com si

l'estiguessin escoltant a casa, pel carrer, fent feina... cadascú inventant el paper. Escena 2: el govern vol promoure la ciència i l'educació, i explica com ho farà. Escena 3: el govern del país decideix atacar un país, i demana a tothom que fabriqui les armes. Facin el que facin els grups, després de l'escena el joc es congela. Als ciutadans, se'ls pregunta: obeeiréu una ordre de matar? Als de la ràdio se'ls qüestiona: difondríeu una petició a la gent perquè fabriquin armes i matin famílies? I als del govern se'ls diu: decidiríeu respectar la dignitat de les persones, o faríeu el que us doni la gana? Així escoltem a cadascú com s'ha sentit, i què ha après.

■ ADULTS

Llegiu més informació sobre l'acció dels estibadors italians en aquesta notícia: [04 El buque saudí que cargó explosivos en España, boicoteado en Génova.](#)

Entre tots, busqueu informació d'alguna acció que s'hagi fet a prop del vostre territori i que hagi desobeït una ordre laboral per principis ètics. En grups de tres, discutiu les semblances i les diferències entre els dos exemples, i procureu extreure'n conclusions o criteris, que es poden acabar compartint amb la resta.

3

En família: l'herència

Alliberar els «afectes» que em lliguen a béns, diners... em permetrà esdevenir prou lliure per ser capaç de renunciar, si cal, als meus drets, perquè hauré considerat que la família és un bé més gran.

La persona no violenta té debilitats, però és conscient que el que és fonamental és la dignitat i els drets bàsics de tot ésser humà. En aquest marc, repartir l'herència sovint divideix les famílies. Com cal actuar des de la no violència? No hi ha receptes màgiques, però sí un horitzó clar. Els membres de la família, tenen tots les necessitats humanes bàsiques cobertes? Si no fos així, cal lluitar (amb comunicació no violenta o si calgués acció directa) per reclamar els mínims de la persona més vulnerable. Si, en canvi, tothom disposa d'uns mínims recursos per viure i estem disputant més patrimoni, el no violent absolutitzarà la pau per damunt del propi benefici, i iniciarà dins seu un procés de desprendiment i una capacitat de renúncia envers el que li tocava de ple dret. És un procés dolorós i difícil: requereix valentia i tenacitat per engrandir el cor. Aquesta generositat aparentment descabellada l'alliberarà de l'esclavatge del litigi, conscient que el bé més gran (la vida digna i la unió familiar) és prioritari.

■ INFANTS I JOVES

Proposem dues alternatives segons el tipus de grup:

1. Visualitzeu aquest vídeo: [05 Pub Fosterhjem: A Child Has Nothing to Eat at School.](#)
Com pensen que ha de ser una classe els infants d'aquesta història? Quin mínim han d'assegurar entre tots? Expliquem, si cal, el concepte d'herència, representem-lo amb objectes i mimica (testament, mort dels progenitors i les progenitores, reunió de la descendència davant notari...). Per què, en moltes famílies, és fàcil trobar divisió per l'herència? Com podríem ajudar les nostres a créixer per evitar-ho? Repartir quantitats desiguals per mitjà de la sort (amb paperets a escollir) podria evitar futures disputes? Amb joves, proposeu-los també la introducció d'aquest capítol. Per acabar, que tanquin els ulls una estona mentre el monitor o la monitora relata un cas de divisió familiar per herència en què cadascú s'imagina que és part afectada. Deixem temps perquè experimentin sentiments. Seríem capaços de renunciar als nostres drets en bé de la unió entre tots?
2. Es proposa un joc de rol en dues fases.
  - a) Es fan grups de cinc persones. Dos seran progenitors/es, i tres fills/es. S'entreguen uns béns que resultin atractius (art, menjar...) a cadascun dels progenitors/es. Cal que o bé hi hagi en total menys objectes que fills/es, o bé que els objectes tinguin un valor desigual. A continuació, tots dos progenitors/es han de signar dos testaments personals diferents: en un, s'hi escriurà: «Jo,..., quan sigui mort, vull que es faci aquest repartiment dels

meus béns entre els meus fills i filles:...», fent-hi constar la distribució que vol fer, i en un altre testament: «Jo,..., quan sigui mort, demano als meus fills i filles que de manera cordial es reparteixin equitativament els meus béns». A continuació, a cara o creu es decideix quin testament prevaldrà. Els dos progenitors/es moren (desapareixen de l'escena). Si el testament que preval era el primer, es reparteix tot de la manera signada. Tothom mira el resultat i experimenta què sent. Si el testament que preval és el segon, es deixa al seu criteri com complir-lo (venent les propietats malgrat el valor sentimental, i repartint beneficis, per exemple?). b) En una segona fase, es fan grups de vuit persones: dos d'ells progenitors/es, tres fills/es, i tres que seran les seves parelles. Repetiu la dinàmica. Al final, deixeu parlar les parelles, a continuació els/les fills/es, i finalment els/les progenitors/es: com s'han sentit? S'ha creat tensió? Com repartiríeu béns desiguals entre diferents descendents sense que hi hagi conflictes? Si hi ha conflicte, costa més per a les parelles sobrevingudes a la família una solució acordada fins a la reconciliació? Des de la noviolència, quina actitud creieu adequada per part de progenitors/es? I per part de la descendència?

■ ADULTS

Llegiu aquest testimoni real d'una dona que vivia lluny de la seva mare i germana. A continuació, compartiu altres conflictes per herències. Què ens impedeix l'últim pas? Tot depèn de qui té raó, o de què? Com treballam «l'estratègia del perdó», dins nostre?

Quan la mare va morir, la meva germana va tenir resistència a fer una divisió equitativa dels béns. Encara que jo havia col·laborat econòmicament i també em solia desplaçar per tenir cura de la mare, ella volia quedar-s'ho tot. Vaig contractar una advocada que, durant dos anys, va estar dialogant amb el seu advocat, però no va funcionar. Fins que un dia, recordant un passatge bíblic, vaig estar meditant i li vaig escriure una carta demanant-li perdó per tot allò que li «hagués fet» alguna vegada sense adonar-me'n. Això solucionà el conflicte, facilità que ens retrobéssim i així es va crear una relació més dinàmica entre nosaltres. D'altra banda, el meu nebot (el seu fill) necessitava ajuda, i vaig poder col·laborar amb ell en les seves gestions. Per al conflicte, doncs, vaig utilitzar l'estratègia del perdó. Crec que s'ha d'aprofundir en les nostres relacions, no és tan senzill.

Tornar a confiar en la bondat de qui agredeix treu el millor de l'altre.

En les relacions familiars ens podem trobar a vegades en situacions més o menys enquistades en què les culpes poden estar, o no, repartides. Llavors ens domina l'orgull, el ressentiment, la mandra, la desconfiança, la comoditat. La situació on s'arriba és com una petita guerra freda que es recolza, també, en esquemes ancestrals de defensa i agressivitat. Es tracta d'una ruptura que atempta contra una història d'estimació i que causa dolor. Encara que poguéssim trobar-hi alguna explicació en termes evolutius, nosaltres, com a humans, no volem veure'ns reduïts a respostes estereotipades ancestrals. No volem viure sota condicionaments de violència o de guerra freda. Com a humans, volem un món millor i exercir la llibertat de dissenyar un món diferent pel que fa a les relacions. La noviolència proposa enviar, a través d'iniciatives unilaterals imaginatives, una bomba d'afecte, perdó, empatia i memòria sobre aquests enquistaments en les relacions familiars per aconseguir la plena reconciliació.

■ INFANTS

Llegiu conjuntament l'explicació sobre la història dels germans Straight que hi ha a l'apartat de joves i adults. Us semblaria bé estar renyits amb un familiar i gairebé no parlar-hi? Com es pot sortir d'una situació així? Escrivint abans un breu guió, o bé improvisant, representeu una escena —en la qual poden haver-hi involucrats altres

personatges— en què un germà té una iniciativa original per recuperar la seva relació trencada amb un altre germà tot mostrant-li el seu afecte i renunciant a l'orgull.

■ JOVES I ADULTS

Plantegeu-vos en grup aquesta pregunta: si en una família hi ha una ruptura afectiva d'una certa magnitud, amb silenci, distància, ressentiment i greuges mutus, quines actituds i iniciatives imaginatives es podrien desenvolupar unilateralment?

Agafeu ara com a exemple el cas d'Alvin Straight, un home gran dels EUA que va tenir notícia que el seu germà, amb qui ja no es parlava, estava malalt de gravetat. Alvin, sense permís de conduir per problemes de vista, va decidir recórrer els 400 km que els separaven en un petit tallagespa. Només un gran sacrifici personal, mostrant així el seu afecte, podia doblegar l'orgull del seu germà i obrir la porta a la reconciliació. Durant aquelles sis setmanes, plenes de reptes, va anar drenant interiorment el seu propi orgull i rancor. El seu gest, esbojarradament generós, era típicament una acció no violenta capaç de trencar el mur que el separava del seu germà. Aquesta història va ser traslladada al cinema per David Lynch amb la pel·lícula *The Straight Story* (1999). Vegeu la pel·lícula i intenteu reformular les vostres respostes anteriors.

Carregar més sofriment de manera voluntària amb l'objectiu de canviar l'altre.

Visualitzeu junts el vídeo de la unitat didàctica, i en concret fixeu-vos en l'exemple d'Arun Gandhi. Davant fets importants en l'àmbit educatiu, com ho és la mentida, aquest tipus de cordial pressió no violenta pot servir per mostrar la seva importància, sense que la resposta es mesuri en termes d'ira o de severitat. La capacitat de canvi pot ser extraordinària, encara que una cosa així no es pugui fer cada dia.

■ INFANTS

Relateu als nens aquest episodi de la vida d'Arun Gandhi recollit per ell mateix en aquesta narració: [06 Cómo corregir a los hijos con trascendencia: el nieto de Gandhi](#).

Que vegin també els primers quatre minuts d'aquesta xerrada d'Arun Gandhi: [07 Non-violence or Nonexistence: Choice of the 21st Century](#).

En aquest cas, Arun Gandhi explica com el seu avi, que va tenir un paper important en la seva educació, li va donar una lliçó als seus dotze anys quan ell va llençar un llapis perquè n'esperava un de nou. El seu avi no es va carregar sofriment, però li va donar una lliçó no violenta sobre la mentida i sobre la violència que suposa desapropiar recursos de la naturalesa o que els més pobres necessiten. El denominador comú de totes dues històries és la pedagogia no violenta de la importància d'algunes coses.

1) Has entès la importància de la mentida o de desapropiar el que el món necessita, o són «coses sense importància»?

2) Què t'impresionaria més? Una discussió, una esbrancada o alguna cosa com el que va fer el pare d'Arun Gandhi marxant a peu a casa seva per poder reflexionar?

3) Com ensenyaries a un fill teu a no mentir sense utilitzar violència?

■ JOVES I ADULTS

Llegiu junts aquest episodi de la vida d'Arun Gandhi relatat per ell mateix [06 Cómo corregir a los hijos con trascendencia: el nieto de Gandhi](#). En grups petits, reflexioneu sobre aquests punts:

1) A quines situacions educatives es podria aplicar aquesta forma de pressió educativa no violenta que consisteix a carregar sofriment de manera voluntària sobre un mateix?

2) Quines actuacions, cordials i concretes, creieu que es podrien desenvolupar en aquests casos?

3) Convé distingir entre una cordial no violència educativa i la severitat del silenci o l'excés de sofriment que suposen sotmetre algú a una angoixa psicològica. Podríeu distingir casos amb exemples concrets o establir un criteri clar i diferenciador?

4) Relacioneu-ho amb experiències de la vostra pròpia infància o d'altres que heu viscut com a pares.

5) Feu una posada en comú i un debat sobre les principals idees elaborades als grups.

En família: conflicte dins la parella

Un mal inexplicable requereix un bé inexplicable, que és el perdó, i que implica una decisió d'estimar i un compromís.

cable? Compartiu entre tots experiències de perdó viscudes, i busqueu-hi punts en comú amb el vídeo. Subratlleu l'alliberament que suposen per a qui perdona.

En la parella es presenten conflictes: és diferent un dany ocasional que les dinàmiques enquistades de mal continuat (molt més greus). Necessitem perdonar perquè tenim memòria. El perdó allibera i és un procés que depèn només de mi, a diferència de la reconciliació. Per-donar és donar amb intensitat, més del que seria lògic, i assoleix el cim quan deixo de definir-me segons el mal rebut (em perdono) per contemplar-me segons la meua humanitat, fet que també deixa de reduir l'altre al mal infligit (perdono l'altre) considerant-lo dins la seva humanitat més enllà del mal comès. Així, odiarem el mal, però no la persona. El perdó és deixar-nos ser millors que allò que vam danyar/sofrir, i té quatre fases: (A) reconèixer, discernir i afrontar el mal rebut, (B) treballar la dignitat pròpia i de l'altre, obrint esperança a canvis, (C) consciència de perdó o convicció creixent de necessitar una relació diferent que ens defineixi sense aquest mal, i (D) perdó en si mateix, explicitat d'alguna manera, i que procuri una pau profunda.

■ INFANTS

Visioneu aquest vídeo i comenteu-lo: [08 Momentos - Nuno Rocha](#). Com l'enteneu? Amb quina intenció van fer tots aquests preparatius? Aquest gest de perdó, era la resposta al fet que el pare s'hagués començat a comportar diferent, o era gratuït i inexpli-

■ JOVES I ADULTS

Comenceu amb un gerro a les mans, un que sigui bonic, i inventeu-ne l'origen, l'artista, la simbologia, com el valoreu... Un membre del grup –prèviament acordat– s'aixecarà en sentir una paraula clau (p. ex. «història») i d'una revolada llençarà el gerro a terra. Espereu uns instants en silenci davant la trencadissa. Després, demaneu-los: «Quina pregunta hauria de fer jo, ara?». Acompanyeu-los fins al «per què?», i procureu que la responguin. La conclusió serà que trencar allò que estimem –una relació de parella– és inexplicable, sovint no hi trobarem un per què satisfactori. Se'ls convida llavors a actuar: com continuem la vida? Si proven de reconstruir el gerro i entregar-lo reparat, no quedarem mai satisfets. Se'ls fa notar que molts cops, en parella, el mal comès és irreversible. Escriviu les quatre fases del perdó en una

pissarra: un mal inexplicable només pot sanar amb un bé inexplicable, el perdó. En grup, proposeu maneres perquè la persona que guia (víctima de l'ofensa) avanci dins de cada fase del perdó. Obriu debat sobre els temes complexos.

7

Entre cultures: xenofòbia i aporofòbia

*Mostrar la generositat i vulnerabilitat
toca el cor de l'altre.*

A vegades veiem l'altre sota el cartell de l'ètnia a què pertany. Pel que sembla, no-saltres no en tenim, o potser és superior. La seva cultura també és etiquetada, com si la nostra fos la bona, la que val. A vegades hi ha qui s'excusa en la classe social: «No soc racista, mira com accepto els del meu nivell social». I és que també els pobres són rebutjats i culpats, allò que la filòsofa Adela Cortina ha denominat aporofòbia. Res més cruel i injust que la xenofòbia i l'aporofòbia.

Adama, un jove de 18 anys de Mali, orfe de pare, fugia a Europa per ajudar els seus germans petits quan, travessant el desert, dos homes van pretendre atracar-lo: «No tinc res, no menjo des de fa dies, només puc donar-vos la meua amistat». Es van commoure, li van donar aigua i menjar i encara li regalaren un matxet. En el seu llarg i dur recorregut va ser cordialment acollit en diverses ocasions per persones que no van reparar en la seva ètnia ni en la seva pobresa. La bondat, la generositat i la transparència del noi els va desarmar el cor.

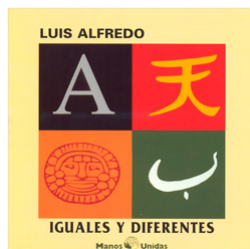
nats tenen un handicap que s'haurà decidit prèviament segons el joc (per exemple, que tinguin menys fitxes, o perdin torns, o alguna limitació de moviment). En acabar el joc s'asseuen tots per reflexionar sobre el que han viscut i relacionar-ho amb la realitat. Primer se'ls explica que en el món les discriminacions són reals i que urgeixen canviar les regles de la societat. La reflexió es divideix en dues fases. Primer els uns i els altres, començant pels marginats, expressen com s'han sentit i quina solució hi veuen, i s'arriba a una conclusió: cal canviar les regles. Segon, es demana a tothom que interioritzi el seu rol com si fos real: que els marginats intentin tocar el cor dels marginadors des d'una actitud no violenta –apel·lant a la seva humanitat i situació de vulnerabilitat– i que els marginadors responguin.

■ Joves i adults

Per fer escalfament, escolteu el conte del bol de brou musicalitzat per Luis Alfredo Díaz disponible a: [09 Luis Alfredo Díaz - Tazón De Caldo](#) i compartiu el que us ha suscitat. A continuació, realitzeu l'activitat proposada en la secció infantil adaptant-la a un joc del vostre gust.

■ Infants

Es decideix a l'atzar –amb daus o cartes– qui és pobre, qui està marginat ètnicament i qui totes dues coses alhora: hi haurà tres marginats en total i la resta seran els marginadors. Es juga a un joc qualsevol conegut per tots. Qui té la doble marginació no juga i es veu apartat, i els qui estan margi-

En societat: l'habitatge

Les petites desobediències en cascada acaben en grans canvis.

El dret a un habitatge digne és considerat fonamental, i recollit per les Nacions Unides,¹ però sembla com si no existís, com denuncien filòsofs com Henry Shue i Thomas Pogge. Simplement, les persones poden quedar-se –i es queden– vivint al carrer.

Sovint, la gent hi arriba per un disseny financer basat en hipoteques eternes amb uns interessos alts i inextingibles que, a la pràctica, fan que acabis pagant unes quantes vegades el mateix habitatge: és prendre de qui no té per donar-ho a qui li sobra. També els lloguers formen un mercat de preus altíssims i desregulats. Davant d'aquest panorama de vulneració de drets humans, la desobediència civil com a forma de no-violència constitueix un dret humà, gairebé el dret a viure.

La reacció institucional ha estat feble, raó per la qual el 2009 es va generar un moviment ciutadà a Barcelona, l'anomenada Plataforma d'Afectats per la Hipoteca (PAH), amb extensió a tot Espanya. En altres països han sorgit moviments similars. La PAH reclama justícia a través de la desobediència a sentències judicials i amb bloquejos físics noviolents.

■ INFANTS

Cada participant pinta tres vals. Un amb una casa senzilla, un altre amb menjar i un tercer amb col·legi, hospital i altres necessitats

bàsiques. Entre tots pinten dues cartolines, una de tempesta i una altra amb un personatge –l'Acaparador– que té de tot i força, i que representa tant persones concretes com el sistema. Aquestes cartolines estaran en extrems oposats de l'espai disponible.

Es forma un cercle amb les cadires de tothom (les seves «cases»), però dues cadires es lliuren a l'Acaparador juntament amb dos vals de cada mena. S'enganxa un val de necessitats bàsiques a cada cadira i tothom es mou al seu voltant al compàs d'una música que parará de sobte. S'asseuen i dues persones es queden sense el val. Es repeteix el joc amb els vals de menjar, i després amb els d'habitatge. Després de les tres rondes, cadascú fa un discerniment: si ha rebut menys de tres vals, i considera més essencial el que li falta, pot intercanviar-ne un amb l'Acaparador, que «l'acceptarà», o no, segons el resultat d'una moneda llançada enlaire. Els qui no tenen habitatge van a la tempesta.

Es reuneixen tots i reflexionen sobre el que han experimentat: què poden fer per corregir de manera noviolenta aquestes injustícies contràries al dret humà a l'habitatge?

■ JOVES I ADULTS

Es realitza l'activitat anterior havent vist el documental *Sí se puede. Seven Days At PAH Barcelona* (2014), disponible a: [10 Seven Days At PAH Barcelona](#). Per ampliar el tema, podeu informar-vos més sobre alternatives realistes com la *Housing First*.²

¹ El derecho a una vivienda adecuada.

² Recomanem aquest programa de [30 minuts](#) per tenir una panoràmica de la proposta.

En societat: el veïnat

Crear un acte original que canviï les regles de joc trenca el cercle viciós de la violència.

Kangemi, un suburbi de Nairobi situat al costat del barri benestant de Mountain View, sofria molta precarietat estructural: pobresa, atur, deficiències higièniques... Creuar el suburbi fins a la carretera suposava haver de caminar per indrets ben incòmodes i polsegosos, i molts solien fer-ho pels carrers paral·lels asfaltats de Mountain View. Els seus habitants, però, molestos en veure tanta gent de nivells socials inferiors, van demanar que els guardes de la barrera d'entrada impedisin als veïns de Kangemi passar per Mountain View. Davant d'aquesta violació dels drets bàsics per aporofòbia,¹ hi va haver una creixent indignació civil, amb protestes davant la barrera. En una d'elles, un grup de dones es va despullar davant dels guardes, un gest simbòlic² que dins la cultura representa un contundent reclam de dignitat davant l'extirpació de drets, i que pretén provocar vergonya a qui contempla la nuesa. Després de la pressió social, es va accedir finalment a reobrir el pas als habitants de Kangemi.

■ INFANTS I JOVES

Redacteu quatre guions diferents d'una representació de manera que cada un dels quatre protagonistes (dona àrab, home europeu, veí, veïna) només sàpiga la seva part del guió i hagi d'improvisar davant del que

es trobi. La resta seran espectadors. Se'ls deixa cinc minuts per llegir el propi guió.

Una dona àrab d'un bloc de pisos se solia queixar que el seu veí europeu sempre llançava brossa per l'escala. L'home era un manetes però estava a l'atur, i acumulava fustes al pis. Un dia que va llençar més brossa, els veïns, farts, es van trobar a part i van buscar com actuar. Decidiren reunir-se amb ell i, sense jutjar-lo, explicar-li la situació que observaven i com se sentien. S'escenifica, i al final li proposen construir papereres a cada pis de l'escala, pagades per tots els veïns. Va fer unes papereres tan boniques que, quan es va saber, tots els blocs del carrer en van demanar: aquell home va poder treballar, i no va tornar a llençar més brossa a terra.

■ ADULTS

Com s'aplica la justícia davant d'un greuge (robatori, pintada...) al vostre veïnat o bloc de pisos? Classifiqueu a la pissarra casos diferents en dues columnes, segons s'apliqui justícia retributiva o restaurativa, però no poseu encara aquests títols. Probablement la restaurativa quedarà buida. A continuació, visualitzeu aquest vídeo: [11 ¿Qué es la justicia restaurativa?](#)

Ara afronteu els mateixos casos inventant actes reparadors segons la justícia restaurativa. Com creieu que se sentirà cada part al final de la reparació?

¹ CORTINA, A. (2017). *Aporofobia, el rechazo al pobre. Un desafío para la democracia*. Barcelona: Paidós.

² El mateix simbolisme també el trobem en altres protestes de nus masculins, com ara aquesta: [Un hombre "desesperado" protesta desnudo por la crisis frente a Hacienda](#).

Entre identitats: grups en conflicte

Desarmar la tensió humanitzant la relació.

Molt sovint, pel fet de no tenir relacions d'amistat amb persones concretes de grups antagònics a la nostra identitat cultural, política, esportiva, ètnica, religiosa..., els considerem inhumans i som capaços de demonitzar-los.

Després de la independència de l'Índia, hi hagué una guerra entre hindús i musulmans. Quan les raons ja no serveixen, cal provocar experiències d'humanització i reconeixement del sofriment mutu. Mohandas K. Gandhi inicià un dejuni indefinit per reclamar la renúncia a la violència i evitar l'odi interior. Un dia, estant ajagut i dèbil, s'hi acostà un hindú furios i exigint-li que mengés: no volia ser responsable de la mort d'un altre innocent. De fet, sentia la culpa d'haver esclafat a la paret un nen musulmà, venjant els qui havien matat el seu fill. Gandhi li proposà: «Troba un infant. Un infant musulmà, els pares del qual hagin mort a conseqüència d'aquesta lluita fratricida que els està aniquilant. Sí, un infant així d'alt, com el teu fill mort. Adopta'l, cria'l com si fos teu. Però assegura't que sigui musulmà. I educa'l d'acord amb les seves tradicions. Forma'l com el que és: un musulmà. I fes-ne un home de profit».

■ INFANTS

Els convidem a contemplar una imatge de manera que (1) es fixin en els detalls, (2) anotin què senten, i (3) recordin experiències semblants. Es pot ambientar amb una música de fons suau. Se'ls mostra [12 Love \(2015\)](#), una escultura gegant de l'ucraïnès Alexandr

Milov. Després, tothom comparteix els tres punts. En les experiències (3), què fa que no puguem ser infants lluminosos que es busquen, i ens empeny a ser persones de ferro? Quin grup ens molesta especialment? Hem compartit estones amb ells i elles? Com es pot capgirar la relació? Al final, amb fang o plastilina, fan una escultura sobre el que han après.

[12 Love \(2015\)](#)

■ JOVES I ADULTS

Proposem un repte difícil, però possible després d'aquest recorregut educatiu. Si individualment és excessiu, es pot fer per parelles. Valoro davant de quina identitat sento aversió. Escullo algú proper que tingui aquella identitat. Si no trobo ningú, el vaig a buscar allà on se solen reunir, per interessar-me amb amabilitat pel que pensen i senten (al lloc de pregària d'una religió, a la seu d'un partit, als llocs que freqüenten col·lectius culturals o amb diversitat sexual...). Allà, aplico tot el que he après en comunicació no violenta per escoltar amb maduresa qui pensa diferent i buscar-hi connexions. Si puc, enceto amistat o almenys quedem més dies. Escric què sento el primer dia, i després d'unes quantes trobades em plantejo què he après. La humanitat de la relació m'ha canviat?

Bibliografia

FONS I DUOCASTELLA, C. (2016). *La Caputxinada. Frares compromesos amb el país i la llibertat*. Barcelona: Editorial Mediterrània.

GRUP D'ESTUDI SOBRE FEMINISME I NOVIOLÈNCIA, (2017). *[Lliguem caps: feminisme i noviolència](#)*. Barcelona: ICIP, Líniazero.

LEDERACH, J.P. (2011). *Els anomenats pacifistes. La noviolència a l'Estat espanyol*. Barcelona: ICIP, Pagès.

MOLINA, M. (2015). *Del consol a la noviolència. Javier Sicilia, el poeta que va despertar Mèxic*. Barcelona: ICIP, Líniazero.

RENOU, X. (2017). *Desobedecer: pequeño manual*. Barcelona: Icaria.

ROMERO, C. (ed.) (2005). *Amèrica llatina: dones en resistència: testimonis de les brigades de solidaritat 2004*. Barcelona: Associació Catalana per la Pau, Fundació per la pau i solidaritat.

SÉMELIN, J. (2002). *La no-violència explicada a les meves filles*. (M. Espasa, traduc.). Barcelona: Empúries.

SÖDERBERG JACOBSON, A. (2011). *Repensar en femení! Manual per a una pau sostenible*. Barcelona: ICIP, Icària.

La totalitat d'aquest llibre, tant el contingut com el disseny estan sotmesos sota llicència ●●● <<Reconeixement-No comercial-Obres derivades>> que podeu consultar a la xarxa a <https://creativecommons.org/licenses/?lang=ca>

Creació de continguts: Xavier Garí de Barbarà, Marta Burguet Arfelis, Joan Morera Perich, Álvaro Mellado Domínguez, Laura Sols Balcells

Disseny i maquetació: Arantza Cadenas Aran i Pilar Rubio Tugas

Producció audiovisual: NereuStudio

www.moulanoviolencia.net
info@moulanoviolencia.net

Un projecte de

CJ Centre d'estudis
Cristianisme i Justícia

 Grup de Treball en
Noviolència Cristiana
Centre d'Estudi Cristianisme i Justícia

Amb el suport de

espai
societat
oberta

ICIP

 Ajuntament de
Barcelona

WVW
ACT International Institute
for Nonviolent Action